

Bədən kütləsi indeksinin konstitusional-tipoloji xüsusiyyətləri qida statusunun ən mühüm səciyyələndiricisi kimi

Allahverdiyev M.Q., Kəsəmənli Ə.K.¹

¹ İnsan anatomiyası və tibbi terminologiya kafedrası. Azərbaycan Tibb Universiteti. Bakı. Azərbaycan

Nəşr tarixi: may 2019

***Əlaqə üçün :** AZ1078, Bakı şəhəri, Abbas Səhhət küçəsi 25, mən. 30, e-mail: allaxverdiyev1912@yandex.ru

Tədqiqatın məqsədi. Tədqiqat işinin məqsədini 16-20 yaşlı qızlarda boy-çəki göstəricilərinin və BKİ-nin konstitusional-tipoloji xüsusiyyətlərinin təyini təşkil edir..

Material və metodlar. Antropometriya və bioimpedansometriya üsulları ilə Azərbaycan milliyyətindən olan 755 nəfər 16-20 yaşlı qızlar tədqiq olunubdur ki, onlardan da 329 nəfərini 16-17, 426 nəfərini isə 18-20 yaşlı qızlar təşkil edibdir.

Nəticələr. Əldə edilən dəlillərə görə müəyinə olunan 16-17 yaşlı qızlar arasında 74 nəfər – leptosom, 99 nəfər – mezosom, 126 nəfər – meqalosom, 30 nəfər – qeyri-müəyyən konstitusiyaya tipinə aid edilib. 18-20 yaşlı qızların nümayəndələrində isə leptosom konstitusiyaya tipini – 78, mezosomu – 160, meqalosomu – 140, qeyri-müəyyən konstitusiyaya tipini – 140 nəfər təşkil edib. BKİ-nin somatotiplikdən və yaşdan asılı olaraq təhlili çox ciddi fərdi və somatotipoloji variasiya göstəricilərinin olmasını aşkar etdi. Beləliklə, müəyyən olundu ki, digər müəlliflərin qeyd etdikləri kimi Azərbaycan milliyyətindən olan qızlarda da normada BKİ-nin qiyməti, yüksək dərəcədə, birbaşa qızların bədən kütləsi tipindən asılıdır; ona görə də BKİ-yə somatotipoloji qiymətləndirmə aparılmadan baxılması dürtüst hesab edilə bilməz.

Açar sözlər : antropometriya, bioimpedanslar, bədən kütləsi indeksi, somatotiplər, konstitusiyaya qrupları, qızlar.

Aktuallıq. Nutrisiologiya, dietologiya, gastroenterologiya və bir sıra digər kliniki sahələrdə qida statusunun düzgün qiymətləndirilməsi mühüm diaqnostik əhəmiyyət kəsb edir. Bazu əzələlərinin dairəvi ölçüsü, bazunun arxa nahiyəsində dəri-piy büküşü qalınlığının göstəricisi üzrə qida statusunun qiymətləndirilməsi üçün təklif olunan metodlar son dərəcə təxminidirlər və hətta, onları ekspress-diaqnostikani həyata keçirmək üçün belə yararsızdırlar [6, 7]. Bu Məqsədlə bədən kütləsi indeksinin (BKİ) təhlilindən istifadə etmək üsulu ümumi qəbul edilmiş üsul hesab edilir və BKİ-nin qiymət göstəricisini bilməklə, bədənin piy yığıntısının vəziyyəti – onun piy kütləsinin defisiti və ya artıqlığı, yəni alimantar

piylənmə haqqında mühakimə yürütmək mümkün olur. Qida statusunun pozulmaları alimantarlıqdan asılı xəstəliklərin (ateroskleroz, hipertoniya xəstəliyi, şəkərli diabet), eləcə də digər qeyri-infeksiyon xəstəliklərin risk amilinin kəskin surətdə artmasına gətirib çıxarır [2]. Hesab edilir ki, BKİ-nin göstəricisinin normal qiyməti 18,5 – 24,9 kq/m² həddində olur. Onun qiymətinin 18,5-dən az olması bədən kütləsi azlığının (defisitinin) indikatoru kimi qiymətləndirilir, həmin göstəricinin qiymətinin 25,0 – 29,9 həddində olması – bədən kütləsinin artıqlığına, 30,0 rəqəmindən çoxluğu isə - alimantar piylənmənin mövcudluğuna dəlalət edir [5]. Lakin, belə qəbul edilə bilməz ki, bu indeksə ortalama qiymət kimi baxılır, yalnız,

nisbətən yaxın illərdə BKİ-nin qiymət göstəricisinin təyininə yaşla əlaqədar olaraq baxılmasına başlanılıb: belə ki, onun göstəricisinin 19-24 yaş qrupu fərdləri üçün 20 kq/m^2 –dən bir qədər az olması norma kimi qiymətləndirilir [8]. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, BKİ-yə, adətən, cinsi mənsubiyyət və bədən quruluşu tipi ilə əlaqədar baxılır, bununla yanaşı, eyni zamanda konstitusiya kimi bütün metabolik proseslərdə onun izi görünür [4].

Tədqiqat işinin məqsədini 16-20 yaşlı bir qrup azərbaycanlı qızlarda bədən boy-çəki göstəricilərinin və bədən kütləsi indeksinin konstitusional xüsusiyyətlərinin təyini təşkil edir.

Tədqiqatın material və metodları. Antropometrik və biopedans metodları ilə (“Tanita” aparatının köməyi ilə) 16-20 yaşlı azərbaycanlı qızlar öyrənilib ki, onlardan da 16-17 yaş həddinə aid – 329 nəfər, 18-20 yaş həddinə mənsub – 426 nəfər müayinə olunub. Müayinə olunanların iki yaş qrupuna (16-17 və 18-20 yaş qruplarına) bölünməsi gənclik yaşı dövrü boyunca onların fiziki inkişaf dinamikasının təyininin vacibliyi ilə şərtləndirilir. Bu vacibliyin faktiki göstəricisi də ondan ibarətdir ki, qızlarda 16-17 yaş həddindən 18-20 yaş həddinə keçiddə orqanizmdə ciddi hormonal dəyişikliklər gedir və məhz həmin dövrdə ikincili cinsi əlamətlər tam formalaşma kəsb edir [4]. Biz, müayinə olunan qızların sağlamlıq vəziyyətlərini “nisbi norma” kimi qiymətləndirdik. Materialdan – çıxarma meyarları qismində isə böyrək və böyrəküstü vəzilərin patologiyaları, hiperparatireodizm, hipoparatireodizm, bədxassəli şişlər, həzm traktının və qaraciyərin xroniki xəstəlikləri, şəkərli diabet, Pecet xəstəliyi, hipoqonadizm, revmatoid artriti, uzunmüddətli immobilizasiya və fiziki inkişafın formalaşmasına təsir göstərən digər xəstəliklərə malik şəxslərin müayinə olunanlar sırasına daxil edilməməsi təşkil edir. Müayinələr zamanı qızların boyu və bədən çəkisi müəyyən edilərək BKİ (1) bu formul üzrə təyin olundu: $I=P/L^2$, burada P – bədən çəkisini (kq-la), L- boyu (m-lə) göstərir. Somatotipləşdirməni biləyin və topuqların diametrlərinin, biləyin və

topuqüstü nahiyələrin dairəvi ölçülərinin, arxanın, bazunun, qarnın və budun dəri-piy büküşləri qalınlığı ölçülərinin qiymət göstəricilərini (kaliperometriya metodu), həmçinin, bədən piy komponentinin mütləq tutumu göstəriciləri (bioimpedansometriya metodu) əsas götürərək Б.А.НИКИТЮК – В.П.ЧУЕЦОВ (1990) sxemi üzrə apardıq. Orta riyazi göstəriciləri, onların xətalərini hesabladıq; fərqliliklərin dürüstlüyünü etibarlılıq intervalları metodu ilə müəyyənləşdirdik [1].

Tədqiqat işinin yekunları və onların müzakirəsi. Məlum olduğu kimi müasir təsnifat üzrə üç konstitusiya qrupu (kateqoriyaları) ayırd edilir. Bu qruplar (leptosom, mezosom, meqalosom) həddində yeddi somatotip ayırd edilir. Belə ki, leptosom konstitusiya qrupuna – astenik və stenoplastik; mezosom konstitusiya qrupuna – piknik və mezoplastik; meqalosom konstitusiya qrupuna – atletik, subatletik və euriplastik somatotiplər aiddir ki, bunlar da kifayət qədər nəzərə çarpan anatomo-antropometrik fərqliliklərə malikdirlər. Astenik somatotip ariq bədən quruluşunun, yastı, ensiz, uzunsov döş qəfəsinin, daxilə basılmış qarnının, ensiz çanağının, uzun və nazik ətraflarının olması ilə səciyyələnir; budlarını bir-birinə sıxdıqda onların arasında boş sahə qalır. Astenik somatotipə aid şəxslərdə əzələlər zəif inkişaf etmiş olur; onların gövdəsində, belində və oma nahiyəsində dərialtı piy təbəqəsi, demək olar ki, nəzərə çarpmır. Astenik somatotipin tərkibində iki variantın ayırd edilməsi qəbul ediləndir ki, bunlardan da biri – astenik naziksümüklü somatotip, digəri isə – astenik enlisümüklü somatotip adlanır. Leptosom konstitusiya qrupunun ikinci tipini təşkil edən stenoplastik somatotip astenik somatotipi səciyyələndirən əksər əlamətləri özündə əks etdirir, lakin asteniklərdən fərqli olaraq onlarda piy və əzələ toxumaları bir qədər yaxşı inkişaf edir.

Mezosom konstitusiya qrupuna aid edilən piknik somatotipə mənsub qızlar dərialtı piy təbəqəsinin mövcudluğu və hərdən yüngülvari artıqlığı, stenoplastik somatotipə mənsub qızlarla müqayisədə ətraflarının bir qədər qısa, başının və

üzünün formasının dairəvi, boynunun nisbətən, dolu və qısa çiyinlərinin bir qədər enli və girdə olması ilə səciyyələnilir. Silindrəbənzər döş qəfəsinə, girdə qarına, dərialtı piy təbəqəsinin mövcudluğu ilə səciyyələnen enli çanağa, girdə budlara, budları sıxarkən onların tam təması, zərif və hamar dəriyə malik olma piknik somatotipə mənsub qızlara xas olan xüsusiyyətlərdir; onlarda Михаэлис rombunun cizgiləri ilə birlikdə oma çuxuru çox aydın nəzərə çarpır. Mezosom konstitusiyaya qrupuna aid mezoplastik somatotipə mənsub qızlar isə bəstəboylu, enlikürəkli, dolubədənli fiquraya, əzələ vətərlərinin xeyli dərəcədə inkişaf etməsinə, mütənasib inkişaf etmiş möhkəm əzələlərə, kifayət qədər kütləli skelətə maliklikləri ilə xarakterizə olunurlar. Piknik somatoplə müqayisədə, stenoplastik somatotipin daşıyıcılarında dərialtı piy təbəqəsinin yaxşı inkişaf etməsi qeyd olunur.

Meqalosom konstitusiyaya qrupuna aid olan atletik somatotipə mənsub qızlarda skelet əzələlərinin və bədənin sümük komponentinin güclü, dərialtı piy təbəqəsinin isə zəif inkişaf etməsi müşahidə edilir. Həmin konstitusiyaya qrupuna aid subatletik somatotipə mənsub qızlar şümal və hündürboylu olmaları, əzələ komponenti və dərialtı piy təbəqəsinin mütənasib inkişafı ilə diqqəti cəlb edirlər. Meqalosom konstitusiyaya qrupuna aid euriplastik somatotipə mənsub qızları məcazi mənada – “atletik kök tip

qızlar” adlandırırlar. Bu somatotipin nümayəndələrində atletik somatotipə mənsub qızlar üçün tipik sayılan skeletin və əzələlərin struktur göstəricilərinə bahəm, dərialtı piy təbəqəsinin də yaxşı inkişaf etməsi qeyd olunur. Eruplastik somatotipdə iki variant ayırd edilir: onlardan biri euriplastik alçaqboylu somatopdir və onların boyu 165 sm-dən az olur; digəri isə euriplastik hündürboylu somatotip adlandırılır və onların boyu 165 sm-dən çox olur [4].

Müasir təsnifata uyğun olaraq, bizim tərəfimizdən qeyri-müəyyən konstitusiyaya qrupu da müəyyən edilib.

Aparılan tədqiqat nəticəsində əldə etdiyimiz dəlillərə görə, 16-17 yaş həddinə aid müayinə olunan qızlar arasında leptosom konstitusiyaya 74 halda, mezosom – 99 halda, meqalosom – 126 halda, qeyri-müəyyən – 30 halda qeydə alınıb. 18-20 yaş həddində olan qızların təmsilçilərindən leptosom konstitusiyaya mənsub olanlar – 78, mezosom konstitusiyaya aid olanlar – 160, meqalosom konstitusiyaya nümayəndələri – 140 və qeyri-müəyyən konstitusiyaya tipini təşkil edənlər – 48 hallarda idenfikasiya olunublar.

Qeyd olunan yaş qruplarına mənsub qızlarda boy-çəki göstəriciləri nəzərə çarpan dərəcədə konstitusional xüsusiyyətlərə malikdirlər (cədl.).

Cədvəl

Yaş aspektində müxtəlif konstitusiyalara mənsub qızlarda boy-çəki göstəricilərinin xüsusiyyətləri
($X \pm Sx$; min - max).

Göstərici / yaş	Konstitusiyaya tipi			
	Leptosom	Mezosom	Meqalosom	Qeyri-müəyyən
Boyun uzunluğu (sm-lə)				
I	159,5 \pm 0,58 142,3-165,1	161,6 \pm 0,27 152,2-165,2	167,0 \pm 0,67 154,8-187,1	164,2 \pm 0,6 160,2-170,2

II	160,8±0,55 142,4-165,3	161,8±0,19 154,3-165,2	168,4±0,54 156,2-190,3	164,6±0,45 156,3-170,4
Bədən kütləsi (kq-la)				
I	44,3±0,45 36,3-54,4	56,4±0,47 42,5-64,9	70,8±0,54 56,4-82,7	63,1±0,54 56,9-70,2
II	45,2±0,39 39,8-56,3	68,4±0,48 54,3-82,3	77,5±0,55 62,3-98,2	67,2±0,64 60,5-75,3
BKİ (kq/m ² -lə)				
I	17,3±0,29 12,5-24,32	25,2±0,26 14,7-27,4	25,5±0,22 20,2-30,4	22,9±0,28 18,4-25,7
II	17,7±0,18 15,2-23,3	26,2±0,13 22,3-29,5	25,3±0,17 20,2-30,2	24,7±0,37 20,2-30,2

Qeyd: I – 16-17 yaşlı qızlar; II – 18-20 yaşlı qızlar.

Cədvəldən görüldüyü kimi leptosom konstitusiyaya tipinə mənsub 16-17 yaş həddində olan qızlarda boyun uzunluğu mezosom konstitusiyaya tipinə aid qızlardakından 1,01 dəfə ($p>0,05$), meqalosom konstitusiyaya qrupu daşıyıcılarındakı bu göstəricinin qiyməti ilə müqayisədə - 1,05 dəfə ($p<0,05$) və qeyri-müəyyən konstitusiyaya qrupuna aid qızlardakı göstəricinin qiymətindən – 1,03 dəfə ($p>0,05$) az olur. Leptosom konstitusiyaya qrupuna mənsub 18-20 yaş həddində olan qızlarda isə boyun uzunluğunun mezosom konstitusiyaya qrupu nümayəndələrindəki göstəricinin qiyməti ilə müqayisədə 1,01 dəfə ($p>0,05$), meqalosom konstitusiyaya qrupu təmsilçilərindəki göstəricinin qiymətinə nisbətən – 1,05 dəfə ($p<0,05$) və qeyri-müəyyən konstitusiyaya qrupuna aid qızlardakı göstəricinin qiymətindən – 1,02 dəfə ($p>0,05$) az olması qeyd olunur.

Leptosom konstitusiyaya qrupuna mənsub 16-17 yaş həddində olan qızlarda bədən kütləsi göstəricisi qiymətinin mezosom konstitusiyaya qrupu daşıyıcılarının bu göstəricisinin qiymətinə nisbətən – 1,28 dəfə ($p<0,05$), meqalosom konstitusiyaya qrupu təmsilçiləri ilə müqayisədə – 1,61 dəfə ($p<0,05$) və qeyri-müəyyən konstitusiyaya qrupu nümayəndələrindəki göstəricidən – 1,43 dəfə ($p<0,05$) az olması müşahidə edilir. Leptosom konstitusiyaya qrupuna mənsub 18-20 yaş həddində olan qadınlarda isə bu göstəricinin qiymətinin mezosom konstitusiyaya qrupu nümayəndələrindəki analoji göstəriciyə nisbətən – 1,52 dəfə ($p<0,05$), meqalosom konstitusiyaya qrupu təmsilçiləri ilə müqayisədə – 1,72 dəfə ($p<0,05$) və qeyri-müəyyən konstitusiyaya nümayəndələrindəkinə nisbətən – 1,49 dəfə ($p<0,05$) az olması qeyd edilir.

Leptosom konstitusiyaya qrupuna mənsub 16-17 yaş həddində olan qızlarda BKİ-nin qiyməti mezosom konstitusiyaya qrupu təmsilçilərindəki göstəricinin qiymətinə nisbətən – 1,46 dəfə ($p<0,05$), meqalosom konstitusiyaya

qrupuna aid qızlardakından – 1,47 dəfə ($p < 0,05$) və qeyri-müəyyən konstitusiya qrupu nümayəndələrindəkindən – 1,32 dəfə ($p < 0,05$) az olur. Leptosom konstitusiya qrupuna mənsub 18-20 yaş həddində olan qızlarda isə BKİ-nin göstəricisinin qiymətinin mezosom konstitusiya qrupu təmsilçilərindəki bu qiymətlə müqayisədə – 1,48 dəfə ($p < 0,05$), meqalosom konstitusiya qrupu daşıyıcılarında nisbətən – 1,43 dəfə ($p < 0,05$) və qeyri-müəyyən konstitusiya qrupu nümayəndələrindəki analoji göstəricidən – 1,40 dəfə az olması qeyd edilir. Beləliklə, bu nəticəyə gəlmək olar ki, leptosomiya zamanı hər iki yaş qrupuna aid qızlarda BKİ-nin qiyməti bütün hallarda digər konstitusiya qrupu nümayəndələrindəki göstəricinin qiymətindən az olur.

Somatotipdən və yaşdan asılı olaraq BKİ-nin dəlillərinin təhlili bu göstəricinin fərdi və somatotipoloji variasiyalarının olmasını aşkar etdi. 16-17 yaş həddində olan qızlarda normada BKİ astenik naziksümüklü somatotip daşıyıcıları (15,7 kq/m²; fərdi olaraq 12,4-dən 16,2 kq/m²-ə qədər) ilə müqayisədə, bu somatotipin enlisümüklü variantında (16,1 kq/m²) 1,03 dəfə ($p > 0,05$), stenoplastik somatotipə mənsub qızlarda (20,2 kq/m²) – 1,23 dəfə ($p < 0,05$), mezoplastik somatotipə aid nümayəndələrdə (24,6 kq/m²) – 1,56 dəfə ($p < 0,05$), piknikdə (25,8 kq/m²) – 1,64 dəfə ($p < 0,05$), atletikdə (23,1 kq/m²) – 1,47 dəfə ($p < 0,05$), subatletikdə (24,2 kq/m²) – 1,54 dəfə ($p < 0,05$), euriplastik alçaqboylu somatotipdə (28,8 kq/m²) – 1,83 dəfə ($p < 0,05$), euriplastik hündürboylu somatotipdə (26,0 kq/m²) – 1,66 dəfə ($p < 0,05$) və qeyri-müəyyən somatotipə aid nümayəndələrdə (22,9 kq/m²) – 1,33 dəfə ($p < 0,05$) çox olur.

18-20 yaş həddində olan qızlarda isə normada BKİ astenik naziksümüklü somatotip daşıyıcıları (16,3 kq/m²; fərdi olaraq 15,0 kq/m²-

dən 18,0 kq/m²-dək) ilə müqayisədə, bu somatotipin enlisümüklü variantında (16,9 kq/m²) – 1,03 dəfə ($p > 0,05$), stenoplastik somatotipdə (20,0 kq/m²) – 1,23 dəfə ($p < 0,05$), mezoplastikdə (26,2 kq/m²) – 1,61 dəfə ($p < 0,05$), piknikdə (26,2 kq/m²) – 1,61 dəfə ($p < 0,05$), atletikdə (23,6 kq/m²) – 1,44 dəfə ($p < 0,05$), subatletikdə (24,2 kq/m²) – 1,48 dəfə ($p < 0,05$), euriplastik alçaqboylu somatotipdə (27,6 kq/m²) – 1,69 dəfə ($p < 0,05$), euriplastik hündürboylu somatotipdə (25,9 kq/m²) – 1,59 dəfə ($p < 0,05$) və qeyri-müəyyən somatotipdə (24,7 kq/m²) – 1,52 dəfə ($p < 0,05$) çox olur.

Beləliklə, tədqiqatın əldə olunan yekunlarının təhlili göstərir ki, nisbi norma şəraitində BKİ-nin qiyməti xeyli dərəcədə qızların bədən quruluşundan asılıdır; bu göstəricilərə somatotipoloji mənsubiyyət nöqtəyi-nəzərindən qiymətləndirmədən baxmaq düzgün deyildir. Əgər BKİ-nin qiyməti bir somatotipə aid qızlarda normal hesab edilirsə, müvafiq olaraq, digər somatotipə mənsub qızlar üçün bu qiymət norma həddindən kənara çıxa bilər. Belə dəlilin uçotunun aparılması, klinik fənlərin bütöv spektri üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir ki, bu əhəmiyyətin vacibliyi də qida statusu pozulmalarının və bununla birbaşa əlaqəli olan alimentarlıqdan asılı xəstəliklərin geniş yayılması ilə şərtləndirilir. Həmçinin elmi ədəbiyyatdan [3] o da məlumdur ki, qida statusu pozulmalarında ekspress-diaqnostika metodlarının tətbiqi ilə qida təlimi korreksiyasının aparılması, təkcə Avropa regionunda il ərzində orta hesabla 300 mindən çox insan ölümünün qarşısını ala bilər. Ona görə də, hesab edirik ki, bu növ anatomo-antropoloji tədqiqatların gələcəkdə də davam etdirilməsi, bütün yaş-cins qruplarını əhatə etməklə, belə tədqiqatların diapazonunun genişləndirilməsinin daima gündəmdə olması heç bir şübhə doğurmur.

Maliyyə mənbəyi : yoxdur.

Maraqların toquşması : yoxdur.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Автандилов Г.Г. Морфометрия в патологии. М., Медицина, 1982, 300 с.
2. Елизарова Е.С. Характеристика анатомических компонентов соматотипа детей подросткового возраста в норме и при синдроме вегетативной дисфункции /Автореф.дис. ... канд.мед.наук. Волгоград, 2017, 24 с.
3. Мартинчик А.Н., Маев И.В., Янушкевич. Общая нутрициология. М.; МЕДпресс-информ., 2005, 392 с.
4. Никитюк Б.А., Чтецов В.П. Морфология человека. М.; изд. МГУ, 1990, 320 с.
5. Никитюк Д.Б., Поздняков А.Л. Применение антропометрического подхода в практической медицине: некоторые клинко-антропологические параллели // Вопросы питания. М., 2007, вып. 4, с. 26-31
6. Никитюк Д.Б., Алексеева Р.Т., Миннибаев Т.Ш., Клочкова С.В. Алиментарно-зависимая патология и конституциональный подход: перспективы использования и результаты // Журнал анатомии и гистопатологии. Воронеж, 2014, т.3 вып. 1(9), с.16-19
7. Никитюк Д.Б., Клочкова С.В., Рожкова Е.А., Алексеева Н.Т., Миннибаев Т.Ш., Тимошенко К.Т. Антропометрическая характеристика физического статуса женщин зрелого возраста // Журнал анатомии и гистопатологии. Воронеж, 2015, т.4, вып.1 (13), с.9-14
8. Robergs R.A., Robergs S.O. Exercise physiology. Exercise, performance, and clinical applications. St Louis: Mosby Year Book, 1997, 567 pp.

RESUME

The constitutional typological features of body mass index as the most important characteristic of nutritional status

Allakhverdiyev M.K., Kesemenli A.K.

Department of Human Anatomy and Medical Terminology. Azerbaijan Medical University. Baku. Azerbaijan

Purpose of the study. The purpose of the research is to determine the height-weight indicators and the constitutional-typological features of the RDA in girls aged 16-20.

Material and Methods. Anthropometry and bioimpedance methods have been studied by 755 girls aged 16-20 in Azerbaijan, of whom 329 were 16-17 and 426 were girls aged 18-20.

Results. Among the 16-17-year-old girls surveyed, 74 were leptosomes, 99 were mesosomes, 126 were megalosomes, and 30 were unspecified. In the representatives of girls aged 18-20, the leptosome constitution type was 78, mesosomes 160, megalosomes 140, and indefinite constitution - 140. The BMI's somatotypic and age-specific analysis revealed very serious individual and somatotypic variation indices. Thus, it has been established that, as noted by other authors, the rate of BMI in the norm in girls of Azerbaijani nationality depends largely on the type of body mass of girls; Therefore, consideration of the BMI without somatotypic evaluation can not be considered honest.

Key words: anthropometry, bioimpedance, body mass index, somatotypes, constitution groups, girls.